

Тетяна Остафійчук, кандидат психологічних наук, заступник начальника кафедри роботи з персоналом, юридичної психології, педагогіки та політології Академії управління МВС

Творче використання зарубіжного досвіду підготовки управлінського персоналу

Розглянуто ключові моменти побудови системи професійної освіти та підвищення кваліфікації у поліції розвинутих країн Заходу. Проаналізовано зарубіжний досвід застосування тренінгів для розвитку в майбутніх правоохоронців професійно важливих якостей. Запропоновано конкретні приклади інтерактивних методів навчання, які можуть застосовуватися для підготовки юристів, зокрема на заняттях з іноземної мови.

Ключові слова: підготовка персоналу поліції, прийняття рішень, управлінський персонал, інтерактивні методи навчання, тренінг.

Рассматриваются ключевые моменты построения системы профессионального образования и повышения квалификации в полиции развитых стран Запада. Проанализирован зарубежный опыт применения тренингов для развития у будущих работников правоохранительной сферы профессионально важных качеств. Предложены конкретные примеры интерактивных методов учения, которые могут применяться для подготовки юристов, в частности на занятиях по иностранному языку.

Ключевые слова: подготовка персонала полиции, принятие решений, управленческий персонал, интерактивные методы учебы, тренинг.

Сучасні умови пред'являють до фахівця-практика високі вимоги як у сфері формування конкретних професійно значущих знань, умінь і навиків (військова, тактична, фізична, спеціальна підготовка, високий рівень психологічної стійкості тощо), так і в галузі соціально-психологічних, особистісних якостей, середі яких: системне бачення проблем професійної сфери, здібність до інтеграції з фахівцями суміжних та інших спеціальностей, управлінські навички, здібність до прийняття рішень, творчий підхід тощо. Необхідно чітко і продумано визначити основні напрями розвитку освітньої діяльності від нормативної бази до конкретних організаційних питань, особливу увагу приділивши якісному аспекту педагогічного процесу.

Основним напрямом повинні стати посилення практичної спрямованості навчання, підвищення рівня психологічної підготовки студентів та слухачів до роботи в нестандартних ситуаціях шляхом ширшого використання активних форм навчання: тренінгів, ділових ігор, семінарів-дискусій, комплексних навчань тощо.

Важливим показником якості професійної освіти є готовність фахівця до вирішення професійних завдань, які складають основу його майбутньої практичної діяльності, особливо це стосується підготовки управлінського персоналу.

Вивчення та використання позитивного зарубіжного досвіду у навчальному процесі вищих навчальних закладів - це один із напрямів підвищення якості підготовки фахівців.

Нами поставлено за мету висвітлити зміст і ключові моменти побудови системи професійної освіти та підвищення кваліфікації у поліції розвинутих країн Заходу, розвитку в майбутніх правоохоронців професійно важливих якостей, визначальних для виконання службових обов'язків.

У Великобританії, США, Франції, Німеччині реалізуються державні програми підвищення кваліфікації поліцейських, що ґрунтуються на інтерактивних методах і видах навчання, які дозволяють доповнити традиційну теоретичну освіту практичними навичками й уміннями, необхідними у цій професії.

У поліції США набув широкої популярності тренінг вербальних і не- вербальних форм комунікацій. Основу тренінгу склало отримання поліцейськими вербальних і невербальних навичок спілкування, за допомогою яких можна запобігти силовим діям у вирішенні конфліктів.

Поряд із знаннями про подолання стресу, вирішення конфліктів величезна увага приділяється формуванню і розвитку навичок активного слухання, методиці постановки питань, прийомам аргументації.

Під час розгляду кожної теми тренінгів застосовується широкий спектр рольових та ігрових методів, а саме: презентації, рольові ігри з відеозйомкою, дискусії, обмін досвідом, творчі вправи, демонструються приклади адекватного вирішення проблем, відпрацьовуються вміння соціальної перцепції поглибленого самопізнання. У кожній темі передбачено мінімум теорії, яку структуровано досить доступно і зрозуміло.

Слід зазначити, що вже у процесі вступних іспитів у школах поліції Баварії (Німеччина) передбачено використання елементів тренінгу, що дозволяє психологам, які обов'язково входять до складу приймальної комісії, вивчити стиль спілкування абітурієнтів, їх комунікативні навички, соціальну компетенцію, психологічну готовність до служби у поліції, тобто наявність відповідних особистісних і психологічних рис.

У своїй діяльності зарубіжні теоретики в галузі поліцейських знань керуються міркуваннями тісно пов'язувати навчання із практикою, використовувати активні форми і методи навчання, досягати гнучкості навчальних програм і постійно їх коректувати залежно від потреб цільових груп, ретельно перевіряти ефективність програм, забезпечувати безперервність навчання і підвищення кваліфікації персоналу.

Існує безліч досліджень, направлених на пошук шляхів інтенсифікації процесу оволодіння іноземною мовою, на основі яких створювалися аудіо- відеокурси, навчальні комп'ютерні програми з іноземних мов.

Навчання іноземній мові здійснюється за рахунок науково-методичного відібраного мовного матеріалу за тематикою, узгодженою з фахівцями профільних кафедр. Так, вивчаючи іноземну мову, курсанти і студенти використовують і поглиблюють свої знання із дисциплін загальної гуманітарної підготовки, а також спеціальних дисциплін, що безпосередньо стосуються їхньої майбутньої професійної діяльності.

Важливою педагогічною умовою розвитку творчих здібностей є вибір основних методів та форм роботи з розвитку творчих здібностей студентів у процесі навчання іноземній мові: репродуктивного, частково-пошукового (реконструктивного) та творчого. Особливе значення в цій роботі має розробка системи вправ та творчих завдань як навчально-пізнавального, так і навчально-дослідницького характеру.

Серед інтерактивних методів навчання, які можуть застосовуватися на заняттях з іноземної мови для підготовки юристів, слід назвати також ігрову модель. Це може бути «Брейн-ринг», «Дебати» або гра з розподілом ролей.

Вивченню правових засад в Україні та за кордоном сприяє вивчення тем «Конституція України», «Конституція Великобританії», «Конституція США», «Судова система України», «Судова система Великобританії», «Судова система США», «Права і обов'язки громадян», «Злочин і покарання», «Види злочинів», «Запобігання злочинам», «Юридичні професії у Великобританії» тощо. Для вивчення таких тем може бути запропонована робота в малих групах із застосуванням компаративного методу, наприклад, порівняння системи прав і свобод громадян за конституціями України, США та Великобританії, порівняння класифікації злочинів і системи покарань за законодавством різних країн.

Доцільним є поєднання навчальної діяльності студентів з виконанням творчих завдань (створення презентації, групового проекту за допомогою мультимедійних засобів, підготовка публікації), наприклад, з питань майбутньої професійної сфери, щодо діяльності міжнародних організацій (Інтерпол, НАТО, ООН, ЄС), стосовно проходження індивідуальної юридичної практики.

Найбільш використовуваним методом навчання іноземній мові є гра-матико-перекладний, який ґрунтується на перекладі з іноземної мови на рідну, що є необхідним для первинного вивчення лексики і граматики іноземної мови. Але такий переклад з однієї мови на іншу не сприяє розвитку навичок мовного спілкування на іноземній мові й не може повною мірою замінити ситуацію спілкування, а також все різноманіття і динамічність наочного середовища в процесі оволодіння іноземною мовою в природних умовах.

Наочність можна розглядати з двох точок зору: 1) як «...цілеспрямований показ учбового матеріалу...» [1, с. 238], що вивчається, або як «опору для мислення» в процесі оволодіння іноземною мовою; 2) як «відстрочені наочні образи», «...уявлення пам'яті, заповнювані образами уяви» [2, с. 84]. Відповідно до цих формулювань виділяються два найбільш загальних види наочності: 1) зовнішня (наочна, тобто перцептивна) і 2) внутрішня (образна, тобто мнемічна, заснована на уявленнях пам'яті). У свою чергу, зовнішня наочність підрозділяється на мовну (аудіювання), слухову (звуки, які викликають образ предмету), зорову (предмети дійсності, різні картини, зображення, слайди, фільми) і мовну (іншомовні слова, граматичні форми в реченні або тексті). Важливо розуміти, що зовнішня наочність здатна регулювати динаміку внутрішньої, заснованої на уявленнях пам'яті, що є на початковому етапі оволодіння іноземною мовою провідною.

Для переходу від «перекладного» до більш високого рівня володіння лексичним і граматичним матеріалом, що вивчається, а також для розвитку навичок спілкування на іноземній мові людині необхідна усномовна практика. Одним із способів її реалізації є коментування зорово-динамічної наочності, або відеоряду - зорової інформації, призначеної для демонстрації у вигляді набору кадрів, що послідовно змінюються. При коментуванні відеоряду в режимі показу на мові, що вивчається, скорочується час, раніше використовуваний для перекладу рідною мовою, і внутрішній переклад поступово усувається, що приводить до інтенсифікації мовлення на іноземній мові. Таке коментування стимулює розвиток ситуативного виду мовлення (заснованого на сприйнятті), що сприяє побудові контекстної мови (на образах пам'яті).

На початковому етапі оволодіння іноземною мовою зміст вислову відносно невеликий і достатньо простий. Він збільшується поступово в процесі оволодіння іноземною мовою. Залежно від складності мовного матеріалу зорово-динамічна наочність (відеоряд) ділиться на наочну - для засвоєння лексики, ситуативну - для формування іншомовної усної мови і сюжетну - для іншомовної контекстної мови, заснованої на уявленнях.

Використання зорово-динамічної наочності підтвердило свою ефективність в дослідженні, проведеному на заняттях іноземної мови зі слухачами Академії управління МВС. У процесі застосування відеоряду в поєднанні з мовною наочністю у слухачів спостерігається інтенсивніше оволодіння лексикою і граматичною структурою речення, що, у свою чергу, сприяло збільшенню тривалості іншомовного вислову в процесі коментування кадрів, усунуло міжмовну інтерференцію, зближувало темп іншомовної ситуативної мови з темпом мови на рідній мові, а також скоротило латентний період мовної реакції на іноземній мові навіть в порівнянні з латентним періодом на рідній.

Отже, відеоряд є аналогом наочного середовища, що наближає процес засвоєння іноземної мови до природних умов, підвищуючи мотивацію до процесу оволодіння іноземною мовою і сприяючи досягненню вищого рівня володіння вивченим лексичним і граматичним матеріалом.

Таким чином, враховуючи думку багатьох провідних фахівців психолого-педагогічної науки і практики, спираючись на власний досвід педагогічної діяльності та проведені нами дослідження, можемо констатувати, що впровадження у вищу освіту методичної системи навчання викладачів ефективному використанню надбань світової та вітчизняної психолого-педагогічної теорії та практики (зокрема,

інтерактивних методик навчання та інноваційних комп'ютерних технологій) у навчальному процесі позитивно впливає на зміст, організаційні форми і методи навчання та управління навчально-пізнавальною діяльністю. Цікавий позитивний досвід підвищує мотивацію навчання студентів, мотивацію застосування таких технологій в педагогічній практиці викладачів та сприяє істотним позитивним змінам в діяльності студентів, викладачів, керівників навчальних закладів і установ.

Міжнародний досвід застосування тренінгових технологій у системі освіти і підвищення кваліфікації працівників правоохоронних органів відкриває можливості для якісної підготовки управлінських кадрів. Вивчення та узагальнення результатів застосування тренінгів широкого спрямування у підготовці поліцейських європейських країн, дослідження ефективності тренінгових програм дозволить уникнути помилок і невдалих експериментів під час широкого та ефективного впровадження такої дієвої форми навчання і підвищення кваліфікації працівників органів внутрішніх справ України, зокрема, управлінського персоналу.

Список використаних джерел

1. Артемов В. А. Психология обучения иностранным языкам / В. А. Артемов ; под ред. Я. А. Пономарева, А. Н. Шведова. - М. : Просвещение, 1969. - 256 с.
2. Беляев Б. В. Очерки по психологии обучения иностранным языкам / Б. В. Беляев. - М. : Просвещение, 1965. -198 с.